

Jeremy Driscoll

Ez történik a misén

NAPJAINK TEOLÓGIÁJA
14

Szerkeszti Varga Mátyás

Jeremy Driscoll

Ez történik a misén

Bencés Kiadó
Pannonhalma, 2010

A fordítás alapjául szolgáló kiadás:
Jeremy Driscoll, OSB: *What Happens at Mass*
Gracewing Publishing, England–Liturgy Training Publications, USA,
2005
UK ISBN 0-85244-637-3
USA ISBN 1-56854-563-0

Fordította

Szopkó Márk és Fehérváry Jákó

A könyv megjelenését támogatta

ISSN 1787-5048
ISBN 978-963-314-002-4

© A szerző, 2010
© A fordítók, 2010

Előszó a magyar kiadáshoz

Nagy öröm számomra, hogy a szentmiséről írott könyvem magyar fordításban is napvilágot láthat. Kapcsolatom a magyar egyházzal nem új keletű, az 1980-as évekre megy vissza. Abban az időben fiatal bencés-ként teológiai tanulmányokat folytattam a római Szent Anzelm apát-ságban, amelynek perjele akkoriban Békés Gellért pannonhalmi bencés atya volt. Mély hazaszeretetéből és a magyar egyház iránt érzett felelősségéből egyaránt sokat tanultam. Költőként különösen a szívén viselte a magyar nyelv sorsát, és ezt velem is próbálta megosztani tudván, hogy a költészet tőlem sem áll távol.

Másik magyar emigráns barátom dr. Jankó Béla, akinek 1956-ban kellett elhagynia hazáját. Az Egyesült Államokban telepedett le, és monostorunk közelében alapított családot. Hazájának kitűnő képviselője, aki mindmáig nagy szeretettel van népe és kultúrája iránt. A rendszerváltás után sokat fáradozott a magyar egyház és monostorom közti kapcsolat építésén. Ennek gyümölcseként feleségével ösztöndíjat alapított, amely magyar papnövendékek számára teszi lehetővé, hogy a monostorom által fenntartott szemináriumban végezhesék tanulmányaikat. Az ösztöndíjat Havass Géza atyáról, az általa és barátai által magyra becsült, kiváló magyar papról nevezte el.

2000 óta öt alkalommal látogathattam Magyarországra. Jártam Pannonhalmán, Budapesten és környékén pedig számos helyet felkereshettem dr. Jankó társaságában. 2006-ban azt a megtisztelő feladatot kaptam, hogy a pannonhalmi szerzetesközösség lelki gyakorlatát vezessem, 2008-ban pedig Bakonybélben részt vehettem egy római ta-

nítványom ünnepélyes fogadalmán. Azokat a papokat is meglátogattam, akik monostorunkban végezték tanulmányaikat, egyikőjük papszentelésén is jelen lehettem Debrecenben. Rómában, a Szent Anzelm apátságban évek óta kiváló magyar bencésekkel élhetek együtt.

Fontos kötelékek ezek. Ezért is nagy öröm számomra, hogy könyvem most magyar nyelven is megjelenik. Részemről ez baráti gesztus mindazon nagyszerű magyar emberek felé, akiket az elmúlt évek során megismerhettem.

A könyv írásakor az az egyszerű alapelv vezérelt, amely szerint minden komoly keresztény számára nyitva kell hogy álljon az út a szentmise mély megértéséhez. Ehhez nem szükséges képzett teológusnak lenni: elegendő volna egyszerűen és világosan bemutatni az eukharisztia gazdagságát. Aki ezt megteszi, annak persze képzett teológusnak kell lennie, de nem úgy az olvasónak. Jómagam teológus vagyok, már többször is írtam szakmai körök számára a miséről. Ezzel az írásommal viszont nem szakkönyvet akartam az érdeklődők kezébe adni, ugyanakkor mégis olyan művet, amely a kérdést a maga mélységében tárgyalja. Az olvasóra bízom annak eldöntését, sikerrel jártam-e. Mindenesetre ebben reménykedem, és ezért imádkozom. Azt mondják, a könyv kedvező fogadtatásra talált az angolszász világban, majd olaszra és lengyelre is lefordították. Most, amikor magyarul is megjelenik, szeretném megismételni: részemről ez a hála és a barátság gesztusa.

*Jeremy Driscoll, OSB
Mount Angel apátság – USA
Sant'Anselmo – Róma*

Bevezetés

Könyvem címét egy barátom javasolta, akinek különös tehetsége van ahhoz, hogy jó címekkel álljon elő a legkülönfélébb művekkel kapcsolatban. Legyen szó akár könyvről, tanulmányról, versről, festményről vagy filmről, az eredetinel sokkal sikerültebb címetek tud nekik kitálatni. Ez a barátom ismerte az elmúlt évek során az eukharishtiáról írt cikkeimet és könyveimet, amelyeket tudományos köröknek szántam. Arra beszélt rá azonban, hogy ezúttal más megközelítésű könyvet írjak. Meggyőzött, hogy ne tudományos jellegű szöveget készítsek, hanem forduljak azokhoz a katolikusokhoz, akik egyszerűen szeretnék jobban megérteni a szentmisét. Így érvelt: „Egyre inkább szem elől veszítjük a mise értelmét. Már nem világos – kell tehát valaki, aki újra elmagyarázza nekünk.” Ekkor adta a címet: *Ez történik a misén*. Megtetszett ez a cím. Világos, és meghatározza a célt. Egyszerűen és nyíltan akarok beszélni. Meg akarom mutatni, hogy mit jelent a mise, és hol van a középpontja. Szeretném hangsúlyozni a címben szereplő *történik* szót, mert valóban ez a lényeg. Valami *történik* a misén. Isten cselekszik! Isten cselekszik, hogy üdvözítsen minket. Ennél az óriási eseménynél valójában nincs nagyobb. Isten az eukharisztikus liturgia rituális cselekményében és szavaiban összpontosította a világ iránti üdvözítő szeretetének teljességét. Ezekkel a fogalmakkal szeretnék a miséről írni.

Noha a lehető legegyszerűbben és legőszintébben próbálok szólni, mégis kikerülhetetlenül valami olyasmiről lesz szó, ami nem nevezhető néven, vagy legalábbis nem egykönnyen – ezt nevezzük misztérium-

nak. Az a szándékom, hogy a misztérium értelmének elvesztése nélkül beszéljek, mivel annak nincs megfejtése. Létezik azonban egy mélyebb megközelítése, és megtanulhatjuk, miként mozogjunk benne. Ezt szeretném tehát nyújtani: e mélyebb megközelítéshez és a formák közötti könnyedebb eligazodáshoz szeretnék támpontokat adni.

Magától értetődik, hogy nem értjük annyira a misét, mint kellene, de hiba lenne azt gondolni, hogy a misének kapásból érthetőnek kellene lennie mindenki számára. Hogyan is lehetne az? A mise a keresztény élet csúcspontja. Senki sem kezdi a csúcson; csak lassanként és nagy erőfeszítések árán hódíthatja meg. Az emberek – akár hívők, akár hitetlenek – nem várhatják el, hogy az utcáról bejőve valami azonnal érthető dolgot kapjanak. És ki dönti el, hogy mi érthető? Nem jutok túl messzire a mise megértésében, ha úgy gondolom, jogom van olyan módon értelmezni, ahogy nekem tetszik. Ez elvenné annak lehetőségét, hogy a misét ajándékként fogadjam, amely valaki mástól, magától Istentől jön. Ő határozza meg, mi a szentmise. Az ő kezdeményezése, az ő cselekvése.

A mise rituális cselekmény, ami annyit jelent, hogy beavatást, ismétlést, előadói érzéket igényel. Jelentése fokozatosan mélyül el. Megfelelő attitűdöt követel, amelyet meg kell tanulni. Talán úgy írható le a legjobban, mint egyfajta komoly játék. Azért vagyok hajlandó belemenni a szertartásba – az előírt mozgásokba és a meghatározott rendben ismételt szavakba –, mert bízom benne, hogy amikor „így játszom”, akkor valami nagy és váratlan dolog történhet. A rítus nem más, mint egy forma, és ez a forma nyújtja a tartalmat – nem szellemileg megragadható, intellektuális tartalmat, hanem valóságos eseményt: nem kevesebbet, mint magát a megváltás eseményét. Ha elutasítom a belépést a „játékba”, vagyis ha elutasítom a szertartást, annak szabályait és formáit, akkor úgy maradok, ahogy jöttem. Csak én vagyok, csak mi vagyunk; ami történhet, az csak a részek összessége. A szertartás azonban kiléptet önmagunkból, és túlvisz önmagunkon. Hagyja Istent cselekedni, és nekünk is megadja, hogy válaszképpen miként cselekedjünk. Nem nekünk kell kitalálnunk a választ, s ott helyben előállunk vele. Milyen szánalmas is lenne! Ehelyett a rítus adja meg számunkra a megfelelő választ, amely illik az ott bemutatott misztériumhoz; nevezetesen Isten saját üdvözítő cselekvéséhez. Ép-

pen ezért ebben a könyvben a rituális formákat vizsgálom, rájuk összpontosítok. Ez lesz a módszerem. Arra figyelek, amit a mise egy adott pillanatában mondunk és teszünk, és megpróbálok elmondani valamit mindarról, ami éppen akkor történik, amikor mondjuk és tesszük az illető dolgokat. Paradox módon ahhoz, hogy mélyebbre hatoljunk a mise értelmében, mindig a felszínen kell maradnunk: sohasem feledkezhetünk meg a valóságos formákról, mivel maguk a formák – a kenyér, a bor, a pap és a nép mozdulatai – vannak teljesen átítatva jelentéssel, magával az isteni élettel.

A mise a szeretetről szól. Nem a szeretet eszméje áll a középpontban, hanem a legfőbb találkozás a szeretettel. A keresztény embert ez a találkozás határozza meg teljes egészében. Általa egy merőben más világba kerülök, mint amit Descartes képzelt el: „gondolkodom, tehát vagyok.” De nem is ennek a témának a variációja: „szeretek, tehát vagyok.” Sokkal inkább a misén történetek miatt tudom, hogy mi adja létezésem: „szeretve vagyok, tehát vagyok.” Emiatt hálát adok mindazokkal együtt, akik szintén tudják, hogy létüket így kell meghatározni.

Ha azt mondjuk, hogy a mise a szeretetről szól, akkor ezzel azt is állítjuk róla, hogy találkozás. Találkozás Istennel, de nem valami homályosan elképzelt Istennel, hanem találkozás Istennel Jézuson keresztül. Találkozunk Jézussal, és általa azzal, akit ő Istennek és Atyának nevez. Jézussal pedig szintén nem a képzelet kódében találkozunk. Vele való találkozásunk nem kevesebb, mint egy olyan személlyel történő találkozás, akit Úrnak és Istennek kell neveznünk. Ezek nem önkényes megnevezései Jézusnak, és nem is egy szertartás során felvetődő gondolatok. Azzal a Jézussal, akit megfeszítettek Pontius Pilátus alatt, és akinek a halálára emlékezünk a misében, úgy találkozunk itt, mint aki feltámadt a halálból, és ezért Úrnak és Istennek ismerjük. Ez az Istennel való konkrét találkozás tesz szabaddá engem. Ez határoz meg. Új ént ajándékoz nekem, s ez az új kapcsolat határoz meg engem. Teljes ellentéte az eredeti bűnnek, mivel az eredeti bűn az, hogy a magam erejéből akarok önmagam lenni, és nem az Istenhez fűződő kapcsolatban.

Minden igazi kapcsolat a tapasztalaton alapul. A mise a mi alapvető tapasztalatunk Istenhez fűződő kapcsolatunkról Jézus által,

s itt ezt a maga teljességében tapasztaljuk meg és ünnepeljük. E tapasztalat tesz lehetővé minden más kapcsolatot. Vagyis ez teszi lehetővé, hogy úgy szeressünk másokat, ahogyan Isten szeretett bennünket.

*

A bevezető fejezet után, amely az általános szövegösszefüggést alapozza meg, a könyv szerkezete egyszerűen a mise rendjét követi, ahogyan a rituális cselekmény kibomlik az egyes részekben. A mise a bevezető rítussal kezdődik, és az elbocsátással végződik. Ezek között helyezkedik el a két fő rész, amelyet az Ige liturgiájának és az eukharisztia liturgiájának nevezünk. A liturgia e főbb részei alkotják a könyv fejezeteit.

Tartalom

Előszó a magyar kiadáshoz	5
Bevezetés	7
Első fejezet	
Alapozás és a szövegösszefüggés megteremtése	11
Második fejezet	
Bevezető szertartások	27
Harmadik fejezet	
Az Ige liturgiája	39
Negyedik fejezet	
Az oltár és az adományok előkészítése	67
Ötödik fejezet	
Az eukharisztikus imádság	75
Hatodik fejezet	
Az áldozás rítusa (kommunió)	109
Hetedik fejezet	
Befejező szertartás	129